

FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi
FSM Scholarly Studies Journal of Humanities and Social Sciences
Sayı/Number 5 Yıl/Year 2015 Bahar/Spring
© 2015 Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.16947/fsmiad.23622>

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/fsmia>

<http://dergi.fsm.edu.tr>

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Hüseyin Cemal, Yeni Harb: Başımıza Tekrar Gelenler: Edirne Harbi, Muhasarası, Esâret ve Esbâb-ı Felâket, hzl. Aziz Korkmaz,

Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014, 9751627285, 327 s.

Kasım Bolat*

1912-1913 Balkan Harbi, Osmanlı Devleti'nin Rumeli'yi tamamen kaybetmesi ve Modern Türkiye'nin kurulmasında bir dönüm noktası oldu. Askeri uzmanlarca Balkan Harbi Türk Askeri tarihi açısından incelenmeye en değer süreçlerden biridir. Harbin kaybedilmesine sebep, sadece askeri harekâttaki zafiyet olmayıp; bunun öncesinde ve sonrasında siyasi otorite ile bağlantılı olması da etkilidir. Eğer tarihten amaç ders alarak hataları tekrar etmemekse, uzmanların söylediği gibi Balkan Harbi bunun en iyi örneğidir. Ancak geçtiğimiz 2012-2013, Balkan Harbinin 100. Yılı olmasına rağmen bu döneme dair araştırmalarda tatmin edici sonuçlar ortaya çıkmadı. Yapılan uluslararası sempozyumlar malumu ilan etmekten öteye geçmedi. Yeni yayın neşriyatı ise bir elin parmağını geçmedi. Buna rağmen bazı yayınevleri, Balkan Harbinde yer almış ve bu konuda temel referans olan ve baskısı tükenen hatıraları tekrar bastılar. Dergilerin 100. Yılı sayıları da iddialı olmalarına rağmen Balkan Harbine dair genel bir değerlendirmeden öte yayın yapamadılar. Konunun yeterince araştırılmamasının sebebi, ilk başta duygusal olarak Balkan Harbi yenilgisi ile açıklanabilir. Ancak üzülerek söylemek gerekir ki; bu konuların yeterince araştırılmamasının sebebi; tarihçilerin Balkan Harbinin henüz ne ifade ettiğinin farkına varamamalarıdır. Yoksa bu konunun araştırılmama sebebi; kaynak yetersizliğine sığdıramaz. Balkan Harbi sürecinde ve sonrasında bu döneme ait hatıralar ilgili kişiler tarafından yazılmıştır. Özellikle, yabancı savaş muhabirlerinin yazdıkları ile Türk Basınında yazılanlar çok güzel bir şekilde mukayese edilebilir. Öte yandan savaşta son derece önemli rol üstlenen komutanların yazdıkları hatıralar da savaşın anlaşılmasında bir o kadar önemlidir.

* Araştırmacı/Yazar, İstanbul/Türkiye, bolat55@gmail.com

2012-2013’de Balkan Harbi 100. Yılı sebebiyle sınırlı da olsa dikkat çeken yeni yayınlar yapıldı. Dikkat çeken bu yeni yayınlar arasında şu anda tanıtımını yapacağımız Hüseyin Cemal’in yazdığı *Yeni Harb; Başımıza Tekrar Gelenler* kitabı söylenebilir. Kitap Aziz Korkmaz tarafından transkript edilerek sadeleştirme yapılmadan Aralık 2014’de Türk Tarih Kurumu’ndan yayınlandı. Kitap hakkında araştırma yapan Sayın Aziz Korkmaz, kitabın 1991’de Murat Çulcu tarafından sadeleştirilerek yayımlandığını tespit etmiştir. Ancak kitapta örneklerini verdiği gibi bu yayın makul derecesini aşacak kadar hata içermektedir. Sayın Korkmaz, bu hataları örnekleri ile birlikte kitapta belirtmiş ve tekrar yayımlanmasına kanaat getirmiştir.

Eserin dili tarih terminolojisine aşina olanlar için anlaşılabilir. Zaten Hüseyin Cemal’in de en büyük amacı mektep çocuklarının anlayabileceği gibi bir eser meydana getirmektir. Bu şekilde yazmasının sebebi; savaş zamanında ve kale muhasarasında askerin milli ve manevi duygularını canlandıracak bir kitap bulamamış olmasıdır. Teğmen Hüseyin Cemal, Edirne kuşatmasında askerin bozulan moralini yakından görmüş ve bu bozulan moralleri düzeltmek için elinden geldiği kadar gayret göstermiştir. Kendilerine örnek teşkil edecek Plevne savunmasına dair de tatmin edici eser bulamaması, Hüseyin Cemal’i kendi şahit olduklarını yazma mecburiyeti doğurmuştur. Teğmen Hüseyin Cemal ise; bu durumu, yani içinde bulundukları kale muhasarasını canlı bir şekilde en ince detayına kadar yazmış, hem kendi milli- manevi durumunu hem de askerin manevi durumunu açık dile getirmiştir.

Hüseyin Cemal’in biyografisi hakkında bildiklerimiz şimdilik yayınlanan bu eserde kendisinden bahsettiği kadarı ile sınırlıdır. Bu şekilde olmasının sebebi de yazarın kendini ön plana çıkarmadan içinde bulundukları durumu yazmak istemesidir. Buna göre Teğmen Hüseyin Cemal, Edirnelidir. Babası Plevne savunmasında esir düşmüştür. Amcası Yüzbaşı İsmail, Edirne’ye giren Bulgarlar tarafından şehit edilmiştir. Kardeşi Başçavuş İsmail, Balkan Savaşı’na gönüllü olarak katılmış ve Edirne düşünce Bulgarlar tarafından süngülenerek şehit edilmiştir. Diğer kardeşi Muharrem ise; Balkan Savaşı’nda Bolayır seyyar topçu teğmeni olarak görev yapmıştır. Annesi ise Hüseyin Cemal ile birlikte Edirne’de beraber yaşamaktadırlar. Kuşatma sırasında zaman zaman annesinin yanına gider. Eve gittiğinde odasındaki kitaplara uzun uzun bakar, kendisine ders çıkaracak bazı kitapları okur, karnını doyurur, kıyafetlerini temizler ve tekrar görev yaptığı tabyaya geri döner. Hüseyin Cemal, Edirne bombalanırken sürekli olarak annesi ile irtibat halindedir. Evleri, Jandarma Karakolunun bulunduğu sokakta, Edirne’nin en kalabalık mahallelerinden birindedir.

Teğmen Hüseyin Cemal, Edirne Bulgarlar tarafından teslim alınıp, kendisi esir düştüğü zaman Sofya’ya gönderildiğinde dahi sevgili annesi ile irtibatı koparmaz. Sürekli olarak mektuplaşırlar. Kardeşi İsmail’in Bulgarlar tarafından

şehit edildiği haberini de annesinin mektubu ile Sofya’da esir iken öğrenir. Annesinin bu haberi üzerine Teğmen Hüseyin Cemal, çok sevdiği kardeşi için üzülür. Ve bu üzüntü sonrasında kardeşi İsmail’in kısa bir biyografisini yazar. Bu biyografiden de kardeşi İsmail’in, Teğmen Hüseyin Cemal’dan ne kadar farklı bir fitratta yaratıldığını görebilmekteyiz. Hüseyin Cemal’in kardeşi, Edirne Merkez Hastanesi’nde şehit olduğu vakte kadar derviş meşrep bir hayat yaşamıştır. Kendi gayreti ile günlük nafakasını çıkarmaya çalışan biridir. Üstelik memuriyeti de sevmeyen biridir. Genelde sefalet içinde zorlu seyahatler yapar. Anadolu’yu gezer, Bursa’da tekkellere gider. Buralardaki camilere soğukta taşlar üzerinde yatarmış. Hatta bir kış günü Dedeâğaç’tan Edirne’ye yaya olarak gelmiş, uzun perişan sakallı kıyafetiyle annesinin karşısına çıkınca onu ağlatmıştır. Seferberlik ilan edilince Bursa’dan İstanbul’a gelmiş, merkez kumandanına rica ederek gönüllü Edirne’ye sevkini rica etmiştir. Sonuç olarak II. Tabur’da hududa gelmiş ve kendisine Başçavuş rütbesi verilmiştir. Kendisi askerin safları arasında bir er gibi yaşardı ve böyle arzu ederdi. Edirne düştüğünde ise onu yakalayan Bulgarlar Sarayıcı’ne götürmüşler ve orada süngü ile şehit etmişlerdir.

Teğmen Hüseyin Cemal ise; 10. Nizamiye Tümeni, 28. Alay, 1. Tabur, 4. Bölük, 1. Takım kumandanıdır. Sayın Aziz Korkmaz, yazar Hüseyin Cemal için ATASE’ye ve Milli Savunma Bakanlığı Arşiv Müdürlüğüne müracaatta bulunduğunu ve neticesiz kaldığını belirtmektedir. Oysaki kendisinin *Mehmetçiğin Esareti- Esir Olma ve Mehmetçiğin Enver’i Yahut Milletin Sevdikleri* ve Sultan Osman Lisanından Milletime Sada-yı İkaz başlıklı üç kitabı daha vardır.¹ Ayrıca okuyan, yazan ve düşünen böyle atılgan bir asker hakkında resmi bir arşiv bulunamaması da son derece düşündürücüdür. Bu iki kuruma başvuru yapıлып, başvurunun cevapsız mı kaldığı yoksa Hüseyin Cemal hakkında arşive mi ulaşılamadığı belirtilmemektedir.

Hüseyin Cemal’in karakterine baktığımızda Milli ve Manevi değerlerine bağlı biridir. Bu bağlılığı kitabının her bir sayfasında hissettirmektedir. Düşünce olarak ise, İttihat ve Terakki’yi desteklediği anlaşılmaktadır. Apaçık bu durumu belirtmese de vatan ve millet vurgusu ile yeri geldiği zaman Enver Paşaları örnek göstermesi bunun en büyük delilidir. Ancak bu düşünce onda bir körlüğe neden olmamıştır. Araştırmacı ruha sahip olan Hüseyin Cemal, doğruya doğru yanlışa da yanlış demekten çekinmemektedir.

Milliyetçi bir kimliğe sahip olan Hüseyin Cemal, Türk Milletinin menfaatine olabilecek her şeyi savunmaktadır. Özellikle Türk Milliyetçiliği üzerine düşünceleri Sofya esaretinde daha net bir şekilde görülür. Beyoğlu’nda gezerken kendisini adeta bir ecnebi, Fransız, İngiliz bir Alman memleketinde geziyor gibi hissetmesi Hüseyin Cemal’in gururuna dokunmaktadır. En can alıcı cümlelerin-

1 Sayın Aziz Korkmaz, 2 kitabı olduğunu belirtmektedir.

den biri ise; “ Tramvaycı Hristiyan, sütçü Hristiyan, kahveci Hristiyan, lokantacı Hristiyan, orası adeta bir Avrupa... Nadiren Beyoğlu’nda bir Osmanlı bayrağına tesadüf ediyoruz... Tavrım, her şeyim Osmanlı olacaktır. Çalgı, liste, ilan, her şey... her şey, bütün vatanımızda ne var ise; Osmanlıca olacaktır. Artık vatanımı anladım. Başka bir şey bilmem” [s.233] demesidir. Kitabın en önemli özelliklerinden biri ise; Osmanlıyı yıkılışa götüren hadiseleri iyi bir şekilde analiz etmesidir. Kitap her ne kadar bir harp tarihi olma özelliğine sahip olmasa da Edirne Muhasarasını içerden anlatması açısından önemlidir. Muhasara sırasında yapılan yanlışlardan da bahsetmesi ayrıca dikkat çeker. Şükrü Paşa’ya mesafeli olmasına rağmen hiçbir zaman saygıda kusur etmez. Ve bir asker gururu ile şahit olduklarını not eder. Hüseyin Cemal’inde savaş sırasında en çok korktuğu şey hayatını kaybetmesi değil, yazdığı notların tahrip olmasıdır. Bunun için notlarını özenle saklar ve onu korur. Şükrü Paşa aleyhinde olarak sadece bir yerde eleştirmektedir. O da Şükrü Paşa’nın harp başlamadan önce alması gereken tedbirleri zamanında almamış olmasından ibarettir. Onun haricinde kale içerisindeki her hareketliliği ve gelişmeyi kaydetmesi Edirne Muhasarasını anlamamıza katkı sağlamaktadır.

Eserin en önemli yanı karakterli bir asker tarafından kaleme alınıp savaşı çok fazla politize etmemiş olmasıdır. Yani kitap kişi ve kurumların eleştirisinden uzak sadece ve sadece şahit olunan olayları milli bir uyanışı sağlamak için yazılmasından ibarettir. Bunun içinde kale ve civarındaki askeri birliklerin gün gün, saat saat harekâtlarını yazmak değil, hamasi olarak okunduğunda ve anlatıldığında kişi üzerinde milli bir duygu seline kapılması amaçlanmıştır. Bu yüzden de kitap içerisinde bol bol anekdot vardır. Özellikle Edirne’de bulunan Müslümanların ve askerlerin çektikleri sıkıntılar okuyan herkes üzerinde şüphesiz duygusal bir atmosfer ortaya çıkarmaktadır. Edirne’nin özellikle açlık ve hastalıkla imtihan olunması, bunda en büyük etkindir. Burada hem şahit olduğu hem de dinlediği olayları anlatması ve bunu belirtmesi ayrıca önem taşımaktadır. Örneğin arkadaşı Teğmen Ramiz Efendi’den dinledikleri Edirne’nin Balkan Harbinde nasıl bir sınav verdiğine ufak bir delildir. Bu anlatılan olaylar hem Edirne Muhasarası hem de Sarayıçi tarihi açısından son derece önemlidir. Hüseyin Cemal dinlediklerini ve şahit olduklarını o kadar duygusal anlatır ki; okuyanların duygulanmaması mümkün değildir. Sarayıçi’nde yaşanan bazı olaylara şu örnekler verilebilir Teğmen Ramiz Efendi, Hüseyin Cemal’e anlatmakta ve Hüseyin Cemal de “ Neler İşitiyoruz?” başlığında bu dinlediklerini not almaktadır. “ Bugün Sarayıçi civarında Topçu Kışlası karşısında bir çok at leşleri gördüm. Köpekler kemiriyordu. Askerimiz ise köpeklerin ağızlarından bu leşlerin ciğerlerini zorla alıyor, ateş yakıyor, yiyordu. Bazılarının ellerinden zorla bıraktırdım.” Buna benzer bir hikâyeyi Yüzbaşı Muhtar Efendi’de anlatmaktadır. “ Evvelki gün bölükten üç nefer gördüm. At leşlerinden et koparıp mendil içine sarmış, buraya getirmişler ve yemişlerdi. Birisinin yüzü şişmiş, yılcık olmuş, hastalandı. Bu hali men etmeye

son derece uğraştım. Mümkün olmadı. Nihayet bir neferi bundan dolayı fena halde takdir ettim. [s. 155]

Askerin açıklıktan dolayı cinnet getirmesi firarlara neden oluyordu. Firariler ise en düzenli orduları dahi mağluba sevk edecek son derece kötü bir durumdur. Özellikle Edirne Kalesinden böyle firarilerin olması, Türk Ordusunun elini zayıflattığı gibi Bulgarların gücüne güç katıyordu. Çünkü Bulgar Ordusu bu firarilerden kalenin iç konumu ve askerleri hakkında istihbarat alıyordu. Bu firariler arasında hem Müslüman hem gayrimüslimler var idi.

Nihayet bu firarileri durdurmak için Türk Ordusu sert tedbirler almak zorunda kaldı. Buna göre firar etme sırasında yakalananlar kurşuna dizilecekler, idam edileceklerdi. Bu kuralın gelmesinden hemen sonra emir tatbik edildi. Hüseyin Cemal'in aktardığına göre; düşmana firar ederken 8 nefer yakalanır. Yakalanan bu askerlerin her biri birer ikişer farklı cephelerde ibret olsun diye kurşuna dizileceklerdir. Güneş batmaya yaklaştığı sırada Hüseyin Cemal ve arkadaşları çadırdaki otuyorlardı. Karagöz İstihkamları tarafından bir yaylım ateşi işitildi. Bu ateş sonrasında "Padişahım Çok Yaşa" nidası yükseldi. Firariler idam edilmişlerdi. Hüseyin Cemal etrafındaki arkadaşlara bu ateşin bir saldırı değil, firarilerin idam edildiğini ve padişahımız Çok Yaşa nidasıyla da adaletin yerine geldiğini belirtir. Hüseyin Cemal asker üzerinde otorite kurmak ve firarileri önleyip disiplin altına almak için bu gibi sert tedbirlerin alınması kanaatindedir. Ancak yanında bulunan arkadaşlarından biri; bu kadar açlık, ümitsizlik, hastalık ve firar varken bu birkaç askerin idam edilmesini hiçte olumlu karşılamamış, hatta bunun daha da disiplini bozacağını söylemiştir.

Edirne Kalesi Müstahkem Mevkii Komutanı Mehmet Şükrü Paşa, elinden geldiği kadar kale savunmasını güçlendirmeye askerin moralini yüksek tutmaya çalışmaktadır. Bundan dolayı zaman zaman kale içinde bazı telgraflar yayımlar. Yayımladığı bu telgraflarda Türk Ordusunun Çatalca'da taarruza geçtiği, Bulgar ordusunun yenilip geri çekilmeye başladığı, hatta düşmanın Halifeköy, Akalan, İnçeğiz, Kadıköy Hattını boşalttığı ve Çatalca Ordusunun Edirne'ye yardıma geldiği yazmaktadır. Bu gibi bilgilendirmeler Edirne Kalesi üzerinde büyük bir mutluluk meydana getirmektedir. Zira Edirne'de bir askerin başına gelebilecek en kötü şeyler orada askerler tarafından her gün yaşanmaktadır. Bunun etkisi ile oluşan moral bozukluğu ancak güzel haberler duyulunca düzeliyordu. Hatta Çatalca Ordusunun yardıma geleceğini duyan askerlerden birisi ; "Hele merkez ordumuz buraya gelsin, hele bir düşmanı önceğimize katalım, bu şimdi yürümeyen, gitmeyen ayaklar, bak şu karşı görünen dağları nasıl aşar..." demektedir. [166]

Teğmen Hüseyin Cemal Efendi, Balkan Harbinde Türk Ordusunun neden yenildiğini, Edirne Kalesi'nin neden ve nasıl düştüğünü anlamaya çalışan biridir. Bunun sebeplerini arkadaşlarına da sorar ve gelen cevaplar hemen hemen kendi

düşüncesi ile aynı doğrultudadır. Hüseyin Cemal'in düşüncesine göre Edirne Kalesi çok iyi savunulmasına rağmen birçok eksik vardır. Yani savunmada hatalar yapılmıştır. Hüseyin Cemal'e göre; Edirne Kalesinde ruhları tahrik edecek bir kumandanın olmaması hemen çöze çarpmaktadır. Şükrü Paşa, bazı söylem ve telgraflar ile kale ruhunu canlandırmaya çalışmış ama yeterli olmamıştır. Hüseyin Cemal'in kastetmiş olduğu ruh tahriki Plevne'deki gibi bir Osman Paşa kahramanlığı uyandırmasıdır. Daha ateşli konuşmalar yaparak her zaman askerin moralini yüksek tutma düşüncesindedir. Daha sonra Hüseyin Cemal'e göre Edirne Kalesinde kuvvet azdır. Siperler çok kötüdür ve hatta bazı yerlerde siper dahi bulunmamaktadır. Topların sükütu, rediflerin çeşitli sebeplerden dolayı sebat etmemesi Edirne kalesinin düşmesine neden olmuştur. Nizamiye birlikleri canla başla mücadele ettikleri için en çok yaralı ve şehidi onlar vermektedir. Hatta bölüklerin mevcudu 70-100 nefere kadar düşmüştür. [s. 197]

Hüseyin Cemal'in annesinin yanına gitmek için Edirne'ye gidip gelmesi; Edirne'de yaşananlara şahit olmasına da neden olur. Böylece hem Edirne Kalesi içinde yaşananlar hem de Edirne'de yaşananlar Hüseyin Cemal tarafından günü gününe not edilir. Bu geliş gidişlerde Hüseyin Cemal, çok üzücü olaylara şahit olmaktadır. Edirne'de hükümetin emrettiği gibi süpürge tohumu, arpa, kuşyemi, mısır vesairenden yapılan ekmek dağıtılmaktadır. Ancak dağıtılan bu ekmek pek siyahtır ve hiçbir şekilde yenilecek bir tarafı yoktur. Zaten değirmen bunları iyi öğütmediği için parça parça çıkmış ve pişmemiş hamur gibi olmuştur. Diğer yandan Polis Karakolunun yanından geçerken halka at eti dağıtılıyordu. Hüseyin Cemal'i derinden etkileyen hadiselerden biri de; kışlaya dönüşte İmaret Mezarlığı içinde bir çocuğu oturmuş görür. Oraya yeni gömdüğü kardeşine, validesine ağlıyordu. Babası da muharebede şehit olmuştur. [s. 143]

Hüseyin Cemal, yazdıklarını okuyanlardan bir de isteği vardır. Savaş boyunca asla ve asla esir olmamalarıdır. Çünkü esaret ölümden beterdir. İnsan düşmanına karşı savaşıyor ve savaştığının gururu ile ölür. Ancak esir edildiği zaman düşman askerlerinin oyuncağı, adeta alay malzemesi olur. Hüseyin Cemal, esir olduğu dönemde bu durumu daha iyi anlamış ve ne olursa olsun esir olunmamasını Türklerden istirham eder olmuştur. Hüseyin Cemal'in bir isteği daha vardır. Bu istek o kadar ateşlidir ki; her satısından bu isteğine sebep olan hadiseyi aktarır. Hüseyin Cemal'in çok istediği şey; “ intikam”dır. Mutlaka ve mutlaka Bulgarlardan intikamlarının alınmasını ister. Hatta bu intikam hırsı ve maruz kaldıkları muamele o kadar çok etkiler ki; intihar etmeyi dahi düşünür. Ancak o bunun bir kurtuluş olmadığını bilir. Milli değerlere sahip olduğu kadar maneviyatı da bir o kadar kuvvetlidir. İntihar etmekten bahsetse de bu onun o zamanki ruhi durumundan kaynaklı söylem olduğu görülmektedir. Zira şahit olduğu vakalar insanın tahammül sınırını zorlamaktadır. Hastanelere tedavi için alınan esir Türk askerleri ile ilgilenilmiyor, ölüme terk ediliyordu. Hem hastane hem de Edirne Sarayı'nda

şahit olunan olaylar Bulgar vahşetini en iyi anlatan hadiselerdendir.

Hastane yanında paylayan bir dinamit deposunun tesiriyle bütün hastane camları kırılmış, koğuşların içinde binlerce hasta soğuktan mustarip olmuştur. Koridorlar yaralı doludur. İki metrelik bir yerde dört- beş kişi birbirinin üzerine yatıyor, iniyorlardır. Ekmek yoktur. Hastaların çoğu, açlıktan ölüyordur. Ölen bu askerler de kaldırılmıyordu. Üç gün ekmek verilmemiştir. Doktorlar da ne hastaların ne de yaralıların yanına 5 gün uğramamışlardır. Hastane bahçeleri yaralı doludur. Ve üzerlerine yağmur yağıyordu. Bütün bunlar yaşanırken, Bulgar askerleri hastaneye geliyor, feryat eden yaralılar arasında dolaşıyor, şehit olan ya da can çekişen askerlerin üzerinde para ve saat arıyorlardı. Hatta bunun için şehitlerin cenazelerini dahi hırpalamaktan geri kalmıyorlardır. Askerler yemek bir yana su dahi bulamıyorlardı. Zaten çoğu asker su içtikten sonra şehit oluyordu. Bu şekilde her gün 150 Türk askeri şehit olmaktaydı.

Edirne Sarayı'nda yaşananlar ise hastaneden geri kalır değildi. Edirne içinde Müslüman olarak genç bir insan kalmamıştır. Zabıt, asker, ahali süngü darbeleri ile Sarayı'na sevk ediliyorlardır. Bulgar askerleri buraya toplanan aç Türklere küflenmiş ekmeği 10 kuruştan satıyorlardı. Daha fazla para olduğunu hissedersenek ekmeği vermeye bakmadan süngü ile darp edip alıyorlardı. Özellikle matara görürlerse hemen Türk askerini şehit eder ve onu alırlardı. Edirneli askerlerin anneleri Tunca'nın karşı tarafına geliyorlar, ağlayarak çocuklarına diğer sahtilden ekmek atmaya çalışıyorlardı. Sarayı'nda askerler ve ahali ekmek... ekmek... Allah rızası için ekmek diye feryat ediyorlardı. Açlığın tesiriyle bulduklarını yemeye başlayan Türkler ağaç kabuklarını kemirmeye başladılar. Ot, yaprak, ağaç kabuklarını yiyenler tükürdüğü zaman yeşil bir su ağızlarından çıkıyordu. [s. 220-221]

Eser, bu ve buna benzer çarpıcı hadiseleri anlatması açısından son derece önemlidir. Edirne'nin muhasarası esnasında askerlerin, muhacirlerin, kadın, çocuk-çocuk herkesin nasıl bir ızdırıp içinde oldukları net görülmektedir. Sadeleştirme olmaksızın okunduğunda acıcılığı bozulmayan eser, Balkan harbi tarih yazımına şüphesiz katkı sağlayacaktır. Özellikle Edirneliler için çok büyük anlam ifade edecek cümleler mevcuttur. Zira adı geçen bölgede yaşayan insanların bu acıklı hikâyeleri dinlemeleri daha tesirli olacaktır. Sayın Aziz Korkmaz'ın Murat Çulcu gibi okuma hatası ve tahriften sakındığı görülmektedir. Notlar şeklinde kitabın sonuna yaptığı bazı açıklamalar okuyucuya daha net bilgi vermekte ve bazı konuları açığa çıkarmaktadır. Böylesi değerli bir eseri yayınlayan Sayın Aziz Korkmaz'ın kitap ve yazar hakkındaki değerlendirmeleri ve açıklamaları oldukça dikkat çekmektedir.

Sayın Aziz Korkmaz'ın kitap için yazdığı ve giriş mahiyetinde olan Önsöz kısmı gereksiz bir "politik" yönlendirme içermektedir. Zaten yayınlanan bu de-

ğerli eserde de göze çarpan en önemli hata budur. Bu yazım maalesef, hem bu kitaba hem de Türk Tarih Kurumuna yakışmamıştır. Sayın Aziz Korkmaz, Hüseyin Cemal'den Edirnelilerin bazı yanlış tutum ve davranışlarını tenkit edecek kadar mert ve dürüsttür der ve ekler; “Yalnız bir kusuru, genç bir teğmen olarak, İttihat ve Terakki sempatisidir.” Evet, Hüseyin Cemal belki açıkça belirtmemesine rağmen İttihat ve Terakkiye ilgi duyabilir. Ancak yazarımıza saygılı olmak istiyorsak; bu düşüncesinin bir kusur olduğunu söyleyemeyiz. Kaldı ki; bir asker olarak vatanını kaybetmesi ve içinde bulunduğu durum milliyetçi bir tutum sergilemesine neden olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca o dönem için İttihat ve Terakki'ye mensubiyet bir kusur olarak görülmemektedir. Biliyoruz ki; Mustafa Kemal Atatürk de bir dönem İttihat ve Terakki'de bulunmuş ancak daha sonra ayrılmıştır. Ama Atatürk'ün Türk Milliyetçiliği tipik bir İttihat ve Terakki Milliyetçiliğidir. Şöyle düşünmek gerek aslında; eğer Hüseyin Cemal bugün yaşasa idi, onun İttihat ve Terakki'ye sempati duyması bir kusur olarak yüzüne söylenebilir miydi? Kaldı ki 1912-13 dönemi siyasi hayat olarak bir hayli çekişmelidir. Sadrazam ve Harbiye Nazırı Mahmut şevket Paşa'nın suikast sonucu öldürülmesi buna en iyi örnektir.

Sayın Aziz Korkmaz'ın yönlendirmesi bununla da sınırlı kalmamış, Osmanlı dönemi, asker- siyaset ilişkisinden günümüze göndermeler yapmaya çalışmıştır. Özellikle “Hasta”yı ayağa kaldırmasından ve İngiltere'den sonra en büyük donanmayı ortaya çıkartan Abdülaziz'in ölümü meselesi ise tamamen tartışmalıdır. Korkmaz'a göre Abdülaziz, dışardan bağlantılı olarak Hüseyin Avni Paşa ile anlaşılır ve tahttan indirilip katledilir. Bu katl cümlesini neye istinaden söylediği belirsizdir. Sayın Korkmaz, bariz bir şekilde günümüze gereksiz bir gönderme yaparak askerın politik kimlik kazanmasını şu şekilde yorumlar. “ *Politikanın, bir orduyu nasıl yiyip bitirdiğini gösteren başka bir örnek yoktur; belki de dünya savaş tarihinde. İşin beteri, bu savaştan sonra, Türk Ordusunun “kâğıttan kaplan” olduğu düşüncesi yerleşir düşmanlarımızın kafasına.* Sayın Korkmaz, değerlendirmedeki hatasına devam ederek, Dâhiliye Nazırı Talat Paşa'yı ihanet etmekle suçlamakta ve hatta yanlış okumadınız ihanet şeklinde de yönlendirmesine devam etmektedir. Tarihçinin görevi, hain ya da kahraman üretmek değildir. Hele ki; Hüseyin Cemal'in kitabında Talat Paşa'ya, Enver Paşalara ve İttihat ve Terakki'ye hain olarak bakılması hiç doğru değildir. Aziz Korkmaz, Talat Paşa'nın kıyafetlerini değiştirerek Edirne'ye gelmesini; “*Talat Paşa askeri, Bulgarlara karşı savaşmamaya, Edirne'yi savunmamaya teşvik etmeye başlar*” şeklinde açıklamaktadır.

Önsöz'de bazı paragraflar var ki; aynı şekilde almayı uygun gördük. Amacımız sayın Korkmaz'ın değerlendirmesini uzatıp konuyu değiştirmek değil; bu tür hataların ve alakasız “ders vermelerin” önüne geçmektir. Aşağıda okuyacağınız paragraf ve cümlelerin yeri bu kitap değildir.

“Bu sene Balkan Savaşı’nın yüzüncü yıldönümü. Aradan bir asıl geçmesine rağmen, Türkiye’nin problemleri hep aynı. Değişen bir şey yok. Peki, neden? Neden olacak, ders almadığımız için. Eğer 93 Harbinde “Başımıza Gelenlerden” birazcık ders alsaydık, Balkan Savaşında “Başımıza Tekrar Gelenler”le karşılaşmazdık. Hem de daha katmerlisiyle. Aradan bunca zaman geçmesine rağmen, bütün bu felaketlerden gerekli dersi almadığımız için, 1960’da, 1971’de, 1980’de, 1997’de aynı durumlarla karşılaşmadık mı? Şu içinde bulunduğumuz zaman, 21. Asırda bile, Türk Ordusunun en büyük handikapı politikayla uğraşmak değil midir? Bu çağdı “Yeniçeri Zihniyeti”ni terk etmeden, düze çıkmamız mümkün mü?

Esasen, Tanzimat’tan bu yana Türkiye’nin problemleri hep aynı. Dün “azınlıklar meselesi” başımızın püsküllü belasıydı. Avrupalılar, her fırsatta azınlıkları bahane ederek, işlerimize burunlarını sokuyor, başımızı ağrıtıyorlardı. Ve imparatorluğumuzu bu yolla yıktılar. Cumhuriyetle birlikte, artık bu beladan nispeten kurtulduk, derken, aynı Avrupalılar Cumhuriyeti de yıkmak için, yeni azınlıklar yaratma peşinde değiller mi?

Dün, Avrupalı olursak ancak bu belalardan kurtulacağımızı düşünüyorduk. Nihayet Kırım savaşı’ndan sonra 30 Mart 1856 tarihinde imzalanan Paris Antlaşması ile “devletler genel haklarından faydalanmak hakkını” kazandık ve “Avrupa devletleri Konseyi”ne kabul edildik..... Bugün, bütün bunları bildiğimiz, bunların iki değil, yanan- döner misali “çok yüzlü” olduklarını gördüğümüz halde, ibret alıp aklımızı başımıza toplayacağımız yerde; onurumuzu, haysiyet ve şerefimizi ayaklar altına alıp, kapı kapı dolaşarak “bizi de aranızda alın” diye yalvarıyoruz. Adeta, merhamet dileniyoruz. Ve Avrupa Birliğine girersek, bütün problemlerimizi çözeceğimizi zannediyoruz. Fakat başımıza daha büyük felaketlerin geleceğini düşünmüyoruz. Ne büyük gaflet!..” [s. XXI-XXII]

Sayın Korkmaz’ın yine hiç gerek yokken filolojik bir tartışmaya girmesi ve örnekler vermesi konusuna hiç değinmeyeceğiz.

Son olarak, bu eserin yeniden yayımlanması Balkan savaşlarını öğrenmemize şüphesiz katkı sağlayacaktır. Özellikle Edirne Muharasası anlatılırken çok daha çarpıcı örnekler verilecektir. Bu hem askeri tarih yazımı hem de şehir tarihi yazımı açısından önemlidir. Çünkü kitapta görüyoruz ki; Edirne, tarihinin en büyük tahribatını görmüş, taş üstünde taş kalmamıştır. Sayın Aziz Korkmaz’ı, bu eseri için tekrar tebrik ederim. Aynı hassasiyet ile daha başka yayınlar yapmasını kendisinden bekleriz. Ancak önsöz- değerlendirme kısmında kişisel “ders vermeler” olmasa çok daha iyi olur kanaatindeyim.